

Bio vakar, šodien, rīt

Nākotne – zināšanu, kooperācijas un pārstrādes rokās.
Kā līdz šim attīstījusies bioloģiskā lauksaimniecība Latvijā un kādi ir priekšnoteikumi, lai nozare turpinātu izaugsmes ceļu?

Atbilstoši statistikas rādītājiem bioloģiskās saimniecības ir orientētas uz tirgu lielākā mērā nekā konvencionālās. 25% komerciāli orientēto saimniecību Latvijā ir bioloģiski ražojošas, neskatoties uz konvencionālo saimniecību ievērojamo skaitisko pārsvaru – bio saimniecību skaits veido 6% no visām lauku saimniecībām. Turklat 60% bio saimniecību 2020. gadā ģenerēja standarta izlaidi* virs 15 tūkst. eiro, bet vidēji Latvijas lauksaimniecībā šis rādītājs ir tikai 15%.

Bioloģiskās saimniecības vidējā platība kopš 2010. gada ir pieauga no 46 ha līdz 72 ha, kas ir ievērojami vairāk nekā visas lauksaimniecības vidējais rādītājs (ap 30 ha), bioloģiski apsaimniekojot vairāk nekā 16% no Latvijas lauksaimniecībā izmantojamās zemes (LIZ).

PRIEKŠPLĀNĀ – VIDZEME UN LATGALE

Bioloģiskajai lauksaimniecībai ir īpaša nozīme Latgales un Vidzemes LIZ apsaimniekošanā un reģionu dzīvotspējas nodrošināšanā, jo šajos reģionos bio platības aizņem attiecīgi 17,8% un 19,4% no kopējās LIZ, radot darba vietas un ienākumus vietējiem iedzīvotājiem, kā arī veicinot tradicionālās lauku ainaņas saglabāšanos. Jāatzīmē, ka bio platības ir ļoti nevienmērīgi sadalītas pa

Latvijas reģioniem. Vidzemē un Latgalē atrodas 2/3 no šim platībām, savukārt Zemgalē bio platību ir trīs reizes mazāk, salīdzinot ar Vidzemi.

Tomēr arī abos visbioloģiskākajos reģionos bio platības izvietojas nevienmērīgi, un sastopami apgabali, kur to ipatsvars pārsniedz 50%. Te arī jāmin, ka pamatā bio saimniecības pākšaugu platība, paplašinājušies augļu un ogulāju dārzi, bet sarukusi graudaugu, tehnisko kultūru, kartupeļu un atklātā lauka dārzeņu platība.

RAŽOŠANAS APJOMI – PAT SEŠKĀRŠOJUŠIES

Produkcijas apjomu limenī saglabājas platībām līdzīga tendence – visu produkcijas veidu apjomi ir palielinājušies, bet pieauguma tempi ir svārstījušies plašā diapazonā – kartupeļu apjoms 2015.-2020. g. pieauga par 30%, bet tehnisko kultūru apjoms kāpis pat sešas reizes. Dominējšas grupas – graudaugu – apjomi pieauga divkārt. Tomēr bio produkcijas apjomu ipatsvars augkopības kopejtos apjomos ir būtiski mazāks par platību ipatsvaru, un tas saistīts ar videjī ze-

AUGKOPĪBAS PLATĪBU IZRĀVIENS

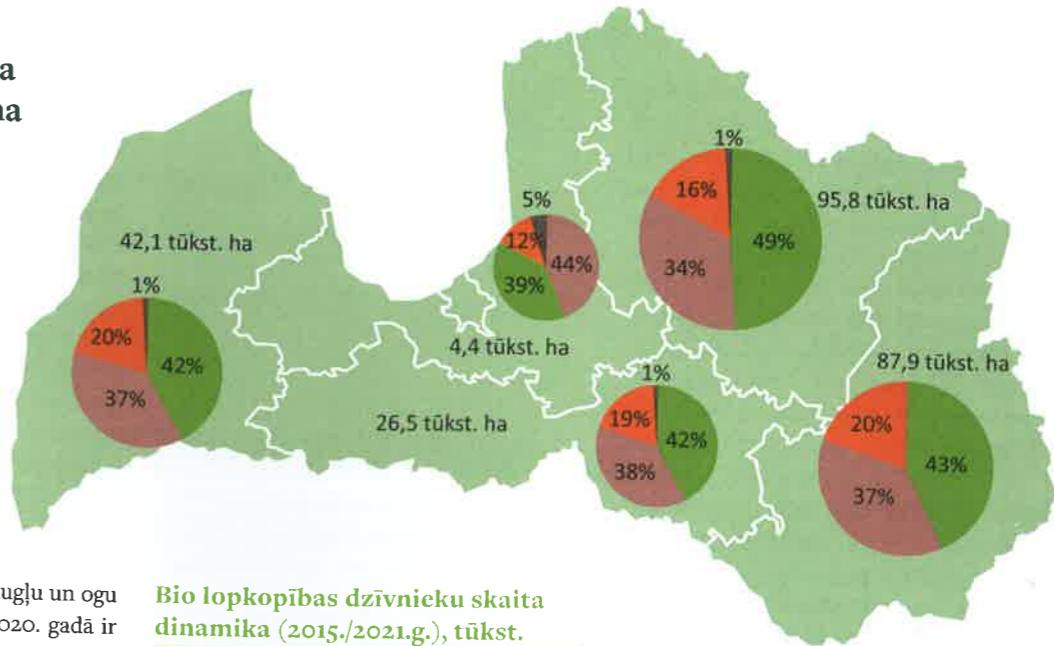
Bioloģisko augkopības kultūru platības visās kultūraugu grupās kopš 2015. gada ir strauji augušas. Nedaudz vairāk par trim ceturtdaļām no visas bio augkopības zemes aizņem graudaugi, to platība 2020. gadā bija palielinājusies 2,2 reizes, salīdzinot ar 2015. gadu. Pākšaugu platība ir pieauga 2,5 reizes, tomēr jāatzīmē, ka 2019. gadā pākšaugi auga vel lielākā platībā. Savukārt tehnisko kultūru platība ir pieauga četras reizes, kas ir visaugstākais izaugsmes temps apskatītajā laika posmā. Tas ir ļāvis šai kultūraugu gru-

Bio platību struktūra reģionos (2020.g.), ha

- Aramzeme
- Aramzemē sētie zālāji
- Ilggadīgie zālāji
- Ilggadīgie stādījumi, īscirtmeta atvasāji un pārējie

Avots: LAD dati

mākiem ražības rādītājiem. Tā augļu un ogu produkcijas apjomu ipatsvars 2020. gadā ir bijis 21,5% (platībai šis rādītājs bija 30%), graudaugiem attiecīgi 3,2% un 7%.

Nozīmīgas izmaiņas ir notikušas bio graudaugu apjomu struktūrā – kviešu, rudzu un miežu ipatsvars ir būtiski samazinājies, pat neskatoties uz fizisko apjomu pieaugumu. Tas notika auzu ipatsvara straujas attīstības ietekmē, kas 2020. gadā sasniedza 52%, salīdzinot ar 2015. gada 37%.

BIO RAŽĪBA LATVIJĀ UN PIE KAIMINIEM

Tas, ka bioloģiski audzēto kultūru ražības ir zemākas par konvencionālo saimniecību rādītājiem, Latvijas gadījumā ir saistīts ar vairākiem faktoriem – saimniekošanu salīdzinoši mazāk augligās augsnēs, tehnoloģiskajām atšķirībām, kvalitatīvas un sertificētas sēklas un piemērotu šķirņu pieejamības problēmām. Lai samazinātu sezonālo ietekmi, esam analizējuši trīs gadu (2018. -2020.) vidējos ražības rādītājus, salīdzinot tos gan ar Latvijas videjo sniegumu, gan ar Lietuvas, Igaunijas un Zviedrijas attiecīgajiem rādītājiem. Minētās valstis ir izvēlētas, nesmot vērā salīdzināmus klimatiskos apstākļus.

Viszemākā ražība bioloģiskajā lauksaimniecībā, salīdzinot ar vidējiem Latvijas rādītājiem, ir rapsim, kas tikai nedaudz pārsniedz 20%. Kviešiem un rudziem šis rādītājs ir nedaudz zem 50%, bet pākšaugiem un miežiem – mazliet virs. Salīdzinot Latvijas bioloģiskās lauksaimniecības ražības rādītājus ar izvēlēto valstu attiecīgajiem datiem, var konstatēt, ka tie kopumā ir augstāki par

Bio lopkopības dzīvnieku skaita dinamika (2015./2021.g.), tūkst.

	2015. g.	2021. g.
Liellopi	80,4	102,4
Aitas un kazas	34,7	36,6
Mājpūtni	22,1	29,6
Cūkas	2,8	1,6
Zirgi	1	0,9

Avots: CSP dati

Igaunijas rādītājiem, bet zemāki par Lietuvas un Zviedrijas ražības datiem. Ja skatāmies uz Lietuvas graudaugu ražības rādītājiem, tad jāmin, ka tur bio saimniecības darbojas arī tādās augsnēs, kādās mums ir Zemgalē, – ar daudz labākiem augšņu rādītājiem.

Salīdzinot vidējās ražas katrā valstī atsevišķi, redzams, ka Latvijas gadījumā bio auzu, kartupeļu un ābolu ražība ir ļoti laba, jo sasniedz 77-99% no vidējās ražības valstī. Tomēr Lietuvā gan bio graudaugi (rudzi, mieži un auzas), gan arī pākšaugi, kartupeļi un āboli sasniedz un pat pārsniedz (auzas un kartupeļi) vidējos ražības rādītājus. Ja salīdzinām Latvijas ābolu ražību ar Zviedriju, tad vidēji bioloģiski saražotais ir gandrīz 2,5 reizes zemāks kā Zviedrija. Tas nozīmē, ka Zviedrijā bio augkopīji veido augstražīgus ilggadīgos stādījumus, pie tam, salīdzinot ar valsts vidējiem rādītājiem, tas veido tikai 43% no ražības Zviedrijā.

Vienlaikus ir jāatzīmē, ka atšķirības starp bioloģiskās lauksaimniecības ražības rādītājiem un vidējo līmeni pastāv visās četrās apskatītajās valstīs, turklāt Latvijas rādītājs (bio ražība pret valstī vidējo caurmērā ir 61%) ir augstāks par Igaunijas un pat Zviedrijas līmeni – attiecīgi 51% un 59%, atpaliekot vienīgi no Lietuvas 82%.

Nemot vērā zemākas ražības, izmaksas uzeko produkcijas vienību ir videjī augstākas, salīdzinot ar konvencionālo lauksaimniecību.

Bio augkopības platību struktūra un dinamika (2015./2021.g.), ha

	2015. g.	2021. g.
Graudaugi	57	90,7
Pākšaugi	6,7	8
Kartupeļi	18	17
Tehniskās kultūras	0,4	2,6
Atklātā lauka dārzeņi	1,9	2,3
Augļi, ogas	1,5	3

Avots: Autoru apkopojums no IDC datiem

Pētījums

Vienlaikus patērētāji saskata bioloģiskajā produkcijā papildu vērtību, kā rezultātā tās tirgus cenas ir augstākas par konvencionālās produkcijas cenām.

Tomēr zemāka ražiba, salīdzinot ar konvencionālo lauksaimniecību, joprojām ir būtiska problēma, kuru nepieciešams risināt izejvielu (sēklas materiāls), zināšanu un tehnoloģiju līmeni. Starptautiskie salīdzinājumi parāda, ka ražības celšanai ir potenciāls, ieprija bioloģiskajai lauksaimniecībai būs iespēja attīstīties reģionos ar auglīgākām augsnēm.

61%

Tāds ir Latvijas bioloģisko saimniecību ražības rādītājs caurmērā pret valstī vidējo ražību. Latvijā šis rādītājs ir augstāks par Igaunijas (51%) un pat Zviedrijas (59%) limeni, atpaliekot vienīgi no Lietuvas (82%).

pejā svaigpiena masā, pakāpjoties no 6,8% 2015. gada līdz 8,6% 2020. gadā.

Bio dzīvnieku ipatsvars kopejā lauksaimniecības dzīvnieku ganāmpulkā ir būtisks aitām un kazām, liellopiem un zirgiem. Bio aitu un kazāku ipatsvars sasniedz 36%. Bioloģisko liellopu ipatsvars turpina palielināties, 2021. gada sasniedzot 21% no liellopu kopskaita, bet zirgiem – 10%. Savukārt bioloģisko cūku un mājputnu ipatsvars attiecīgajā kategorijā ir nebūtisks un nepārsniedz 1% robežu.

Produkcijas limenī visbūtiskāko vietu aizņem piens, kura fiziskie apjomī kopš 2015. gada ir pieaugaši par 27%. Ar līdzīgu tempu ir audzis arī bio piena ipatsvars ko-

pejā svaigpiena masā, pakāpjoties no 6,8% 2015. gada līdz 8,6% 2020. gadā.

Bio medus ipatsvars un fiziskie apjomī attiecīgajā laika periodā ir nedaudz palielinājušies – kopejais apjoms par 11%, bet ipatsvars – no 14% uz 18%. Samērā strauji ir palielinājusies bio olu ražošana un arī šis produkcijs ipatsvars kopejā olu ražošanā, tomēr tas joprojām ir zem 1%.